

פרק ששת עשר

סימני הסדר

שקדו חכמים על תקנת בעל הבית הבא לערוך את סדר הפסח, שלא ישגה ולא ישנה מן הסדר שקבעו רבותינו, ותיקנו עבורו "מסורות" או "סימנים", הכוללים את דיני ומנהגי הסדר.

הסימן השגור ביותר (ונמצא גם במנהגי תימן, ספרד ורומא) הוא:

----- / ----- / ----- / -----
 א. קדש ורחץ¹ / כרפס יחץ / מגיד רחץ² / מוציא מצה.
 מרור כורך / שולחן עורך / צפון³ כרך / חלל נרצה⁴.

יש מיחסים אותו לרש"י, אולם שד"ל מצא בכ"י (משנת רי"ז) לאחד מתלמידי מהרי"ל, שמחבר סימן זה הוא רבינו שמואל מפלימא, מבעלי התוספות.

סימן שני נמצא בפרדס, עמ' נה; ובמחז"י, עמ' 294:
 למען לא ישגה אדם בסדר הפסח כתיקון רבותינו ולעולם לא
 ישנה מסדרו, יגרום לו מסורות הללו, מטעם ר' יוסי הגדול⁵:

ב. גפן, קידוש, זמן, (במוצאי שבת מוסיף: נר, הבדיל), נטילה, ירקות אדמה טובל, בצוע, עניי, כסא ונשתנה, נטילה, שלימה מוציא, ופרוס אכילת מצה, (עמח) חסא מרור טבל, כרך, וסעד, בשובע מפטיר, ונוטל שלישי למזון ורביעי להלל.

(1) בכת"י רוטשילד: קודש ירחץ.

(2) במקורות: רחצה. אולם ר"ז הידנהיים תיקן כלפנינו. וראה הערות וצינונים לשורה 15.

(3) בכת"י רוטשילד: טמון.

(4) ראה אלשיך שדרש את הסימנים האלה ע"ד מוסר. ובספר מדרש הגדה" לרבי צמח הכהן (ג'רבה תרע"ט) ישנם ג"ה רמזים על הסימנים הללו. וכן בספרות החסידות נמצאים רמזים שונים על הסימנים הללו.

(5) נראה שהכוונה לרבי יוסף טוב עלם, וקראו: הגדול, להבדילו מריט"ע השני, בן דורו של ר' שמחה מויטרי. וכן מפורש בהגש"פ, כת"י, ע"פ ראמבר"מ מלונדריש (עמ' 44): "ואח"כ עושה בסדר זה מר יוסף טוב עלם: גפן, קידוש, זמן, נטילה, ירקות, וטבל, בצע, עניא, כסא, ונשתנא". (השאר חסר).

סימן שלישי, מיסודו של מהר"ם מרוטנברג, נמצא בהגה"מ, סוף נוסח ההגדה; ובהגדת צרפת:

ג. על הגפן קידוש בזמנה / במוצאי שבת יקנה"ז סימנה.⁶
ולאחריו מעין שלש מעונה / וידיו ירחץ ויברך כתקנה.
אדמה בטבול ברכה הגונה / ובוצע שניה למשמרת נתונה.
וירום קערה ורון בקנה⁸ / הא לחמא דאכלו אבהתנא.
ומוזג שני במה נשתנה / ברכת היין לבסוף אינה.
נוטל ובוצע על הראשונה / וכורך לתחתונה שהיא עליונה⁹.
כזית מרור בחרוסת ישקענה / מצות ומרורים כזית רעננה.
לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרונה.
סימן רביעי אנו מוצאים בהגדת צרפת¹⁰ :
סימנים אחרים לחכם אחר זצ"ל :

ד. קִנְיָה יְהִנָּה מִמָּךְ.
קדוש, נטילה, כרפס;
יבצע¹¹, הגדה¹², נטילה, המוציא;
מצה, מרור, כריכה.
ובאבודרהם¹³ מוסיף:
שְׁמָה.
שמורה, מזון, הלל.

ארבעה סימנים נוספים נמצאים באבודרהם¹⁴ (שם) :

—0— / —0— / —0— // —0— / —0— / —0—
ה. קדש והת/קדש טבול / ופרוס וד//רשת רחץ / ובצע וחוק / מצה שמור.
מרור אכול / וכורך ול/חם סתרך // ומזונך / על כוס וה/ללך גמור.

-
- (6) בהגדת צרפת : נמנה.
(7) בהגה"מ : ואחר כך.
(8) שם : וירון ברנה.
(9) שם : וכורך השניה שהיא תחתונה.
(10) וכן בכת"י סרייבו, ורוטשילה, ופריו 1388, 'ובאבודרהם (סז, ב), ובלקט יושר (עמ' 95) :
זה הסדר הזקן.
(11) בלקט יושר : יחץ.
(12) בכת"י רוטשילד : הא לחמא.
(13) וכ"ה בכת"י פריז.
(14) סימנים ה, ו, ח, נמצאים גם בכת"י פריז.

—0 / —0 / —0 / —0

ו. יקדש / יטחר / וכרפס / וחצה.
ודורש / ונוטל / ללחם / ומצה.
ומרור / וכורך / ואוכל / פרוסה.
ונקי / יזמן / יחלל / בדיצה.

—0— / —0— / —0— // —0— / —0— / —0—

ז. קדוש ידי / אדם ומ/בול בצעו // יגיד בג/פן יד יצי/את מצה.
מרור ומ/בול גם כרי/כה יסעוד // מצה ידי / מזון וה/לל יצא.

—0— / —0— / —0— // —0— / —0— / —0—

ח. קדש בכום / ראשון וכי/רק גנך // טבל וה/גדה בכום / שני אמור.
ברך עלי / לחם ועל / מצה ועל // מרור ובכ/ריכה דבר / הלל גמור.
ואכול סעו/דתך ומ/צתך ופן // תפטיר לאח/ריה אפי/קומן שמור.
[ב]כום שלי/שי על מזו/נך צורך // ברך ובר/ביעי זכור / הלל גמור.
לחי בצ/יון תעשה / את פסחך // בעלות מקום / הנעצוץ / קנה ומור.

סימן תשיעי נמצא במחזור רומא (שונצין רמ"ו):

סדר השיר יהיה לכם ליל התקדש חג חפזון:

ט. בורא קדש החיך ונטול ירק וטמון לחמא רזון
ידך תוציא מצה מרור וכרוך ושבע אפיק מזון.

וזה סתרונום ופירושו:

בורא — פרי הגפן. קדש — אשר בחר בנו מכל עם. והוא נקרא קדוש היום. החיך —
שהחיינו. ונטול — נטילת ידיים. ירק — אכילת כרפס או שאר ירקות ומברך בורא פרי
האדמה. וטמון — פורש מצה אחת לשנים. חציה נותן בין שתי השלמות. וחציה טומן בצד
השלחן וקורא שמה אפיקימון. לחמא רזון — מגביהין את הקערה ואומר הא לחמא. ידך —
נטילת ידיים. תוציא — ברכת המוציא. מצה — על אכילת מצה. מרור — נוטל חזרת ומברך
עליה על אכילת מרור. וכרוך — כורך מצה בחזרת ואוכל ואינו מברך זכר למקדש.
ושבע — אוכלין כל שובען וגומרין סעודתן. מפיק — לאחר שגמרו סעודתן אוכלין אפיקימון.
מזון — ברכת המזון. מכאן ואילך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל. ואמר יהללך
נשמת כל חי והלל הגדול.

סימן עשירי נמצא ב"עץ חיים", לר"י מלונדון:
זהא לך הסימן הסדר שיסדתי:

י. קדוש נטול מור
עובר לכחוש לחמי
נסי גאל ירך תינא סמוך עני
ארר חזיר זכרו סועד שכור שוממי
מי פרנסה תן כוס מעריץ קוני.

סימן אחד עשר, מיסודו של בעל "תרומת הדשן", נמצא ב"לקט יושר", עמ' 86—95;
ח"ב, עמ' 106—107:

יא. יקדש בכוס ישועות ושמחה / לסדר זמני ששון ומועדי שמחה.
ואם בא יבא במוצאי מנוחה / נר והבדלה לפני זמן להפציתו.
והשתיה כדת כדרך חרות ותנחה.
יטול ידיו כהלכה / בלי צוחה.

ירקות שאין מזכירין אנחה / בלי שעור זאת הלכיתה.
בברכת בורא תנוכה וצמיחה / וטובל בחומץ או במיא דמילחא.
חלה תיכונה לשתיים לפלחה / מחציתה צרורה עד אחר ארוחה.
ומחצית בין השתיים להניחה / לברכת חררה דלא תפחה.
בפצותו הא לחמא שלא נעשה למשחה / יגביה הקערה בחדות בלי גניחה.

שני ימזוג בשואלו מה נשתנה / מן השולחן יעקור קערה סכנה.
להחזירו בפתחו האגדה ברננה / מרים מצה ומרור להראות לכולנה.
כוסו יניף לשבע הודאות או שמנה / עד ברכת גאולת עדת מי מנה.
הלל המצרי להנעימו ברינה / ברכת המצות אין כאן לשננה.
יקדים זבח לדבך חיים וחנינה / להודות שיר חדש ולא כנקבה בלשונה.
יינו יברך גם בכוס תניינא.

רחיצת ידיים מצוה לעשות ככה.
פרוסה בתוך השלימה להניחה ולתומכה / בוצע בשלימה המוציא ולא מפריכת
עד יברך בפתחתה על אכילת רבוכה / ואוכל מכל אחת כזית במסיכה.
לכסכומי מרורים בכזית וכברכה / משקעין בחרוסת דקיהוי ודסמיכא.
ולשהויי ביה לא אריכה / דאיתעבד לטיבול בלילתו רכה.
ואין כאן זיקוק הטייה ונסיכה
מצה שלישית ומרור בכריכה / בלי ברכה אבל טיבול צריכה.
ואף מסיב כדרך אנשי נסיכה

גומר מאז סעודה לכל צורכה / ומפטיר במצה שבשמלה כרוכה.
קודם חצות אכילה זו נערכה / כל מיני טעם ומתיקה להשליכה.
מדיח ידיו מזהמות מלח המהפכה / בכוס יפה לברך על המזון כהלכה.

אוצר החכמה

הדפסה

אל עליון לשבחו ולגמור הלולו / מלחתום ביהללוך ישמור מילולו.
הלל הגדול ונשמת כל חי כלו / וחותם בשבח זה והמצרי בכללו.
מוסיף בשבחות האל כרוב גדלו / להזכיר רוב ניסיו וגבורת חילו.
כי לו נאה במלוכה לעלו.
יברך על הכוס ברכה הראויה לו / דברכה מעין שלש מכוס ד' זה מהחדילו.
מהרה יופיע צור ישראל וגואלו.

הדפסה

סימן שנים עשר „עשה מהר“י אוברניק זצ״ל (לקט יושר, עמ' 95) :

יב. קר״י חכמ״ה ב״ץ המל״ך אמ״ן :

קידוש, רחיצה, ירקות.
חולק, כהא, מוזג, הגדה.
ברכת יין, נמילה.
המוציא, מצה, למיך, כריכה.
אפיקומן, מים אחרונים, נברך.

סימן שלשה עשר נמצא בכת״י פריז (1388 = איטליינר, עמ' 272) :

—0 / —0 / —0 // —0 / —0 / —0

יג. זכור היום / ויד נקה / לכרפס // פתות פתים / ותדרוש כ/הלכה.
ושנית מול / לברך כ/פרוסה // אכול מצה / שמורה ו/ערוכה.
ומרור ת/כרוך יחד / במצה // כמו הלל / ואל תאמר / ברכה.
ונחת שו/לחנך חן / תמלא // חלוק מצה / בתוך מפה / כרוכה.
עלי מזון / תברך צור / תהלל // ואם תצמא / קרא שירה / נסוכה.
שכב במח / ואל תירא / ותחת // הלא מרפא / לליל זה ו/ארוכה.

10.05.2019 15:42:19

יצחק חזקוני

Keywords: child sexual abuse; disclosure; social support

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה-